

Марта Сјеничић*
Марко Миленковић**

ПИТАЊА ОДГОВОРНОСТИ У НАСТАЈАЊУ У ПАНДЕМИЈИ COVID-а 19

Пандемија Covid-а 19 је довела до великих здравствених, економских, социјалних потреса, али и до великог броја иницијатива за покретање различитих видова одговорности за кршење правних аката више нивоа.

Државе су предузеле ванредне мере да успоре ширење вируса. Венецијанска комисија је прикупила искуства и правне иницијативе различитих земаља, анализирао границе мера и истакла да државна и јавна безбедност може бити ефективно гарантована само уколико се поштује владавина закона. Комисија је сакупила низ одлука којима је одлучивано о питању потенцијалног кршења *усијавних њрава и слобода и законских одредби*, некима од предузетих мера. Тужиоци су

* Доктор медицинског права, виши научни сарадник Института друштвених наука у Београду, Центар за правна истраживања, marta.sjenicic@gmail.com

** Доктор правних наука, виши научни сарадник Института друштвених наука у Београду, Центар за правна истраживања, mmilenkovic@idn.org.rs

покретали поступке због кршења следећих начела и права: поштовање основних права и слобода; поштовање референдума и других демократских инструмената; повреде права на приступ суду; повреде права на правовремено суђење; утицаја на свакодневни живот; недостатка поделе власти; повреде начела пропорционалности; повреде начела једнакости; повреде достојанства; повреде права на живот; повреде права на физички и психички интегритет; повреде права на слободу; повреде права мишљења и изражавања; повреде права на информације; повреде права на окупљање; повреде права на приватан живот и на заштиту личних података; повреде права на гласање; повреде права на здравље. Случајеви из различитих земаља указују да су се свуда покретала питања уставности и законитости рестрикција које су увођене за време првог таласа пандемије.

Одговорност која се у последњих годину дана преиспитује је *грађанска одговорност влада за ширење последице инфекције*. Због надлежности које имају владе, сматра се логичним да им ове омогућују превенирање ширења инфективних болести. Уколико се утврди да су владе поступале немарно у обављању својих дужности и одговорности, сматра се да треба да буду одговорне за обештећење жртава, будући да је инфекција Covid-ом 19 узроковала велики број смртних случајева широм света. Са друге стране, поставља се питање правног основа за одговорност влада, узрочне везе између штете и потенцијално немарног поступања влада, као и обима евентуалне одговорности. Питање одговорности влада кроз тужбе је покренуто у Италији, Великој Британији,

Француској, Кини, али исхода још нема. Неки правни стручњаци тврде да је заштита здравља грађана основно људско право и да би се неуспех у поступању по препорукама Светске здравствене организације могао сматрати кршењем обавеза држава које имају према Међународном здравственом правилнику Светске здравствене организације.

Са друге стране, велики број англосаксонских земаља је антиципирао могућност покретања одговорности због инфекције, те донео законе који се, додуше, односе више на *одговорности људских лица и појединаца на основу тужби везаних за пренос Covid-a 19*. Двадесетак земаља САД је донело законе којима се такве тужбе омогућавају, али само уколико су испуњени одређени услови, односно када су тужени „лоше поступали” у вези са пандемијским рестрикцијама које су наложиле јавно-здравствене службе. Тужени је лоше поступао када је грубо немарно или намерно игнорисао здравствене рестрикције, доприносећи тиме ширењу вируса.

Једно од питања које се покреће на пољу одговорности јесте питање механизма *компензације за нуспојаве вакцине*. Иако је претпоставка да фармацеутске компаније неће бити изузете од општих безбедносних захтева за лекове, конкретних одговора на питања о одговорности произвођача често нема (с обзиром на поверљивост уговора). У недостатку заједничког приступа компензацији нуспојава вакцине, неке државе чланице су већ предузеле националне мере (нпр. модел компензације без кривице – *a 'no-fault' compensation model*), али такве мере постоје само фрагментарно у оквиру Европске уније.

Питања одговорности везаних за пандемију Covid-a 19 се множе, а децидних одговора још нема. Ако и када буду дефинисани, одговори ће бити модел за наредне сличне ванредне ситуације.

Кључне речи: Covid 19, ограничења, грађанска права, уставност, законитост, грађанска одговорност